

Kommunal- og distriktsdepartementet
Postboks 8112 Dep
0032 Oslo

Vår ref.:
REG

Dato:
26. april 2022

Innspill til regjeringens arbeid med ny distriktsmelding

Viser til regjeringens arbeid med ny distriktsmelding og her følger Teknas innspill til dette arbeidet.

Tekna mener at tiltak som bidrar til å styrke arbeidsmarkedet og jobbmulighetene for høyt utdannede er nødvendig for å skape levende og bærekraftige samfunn. For å tiltrekke seg høyt utdannet arbeidskraft må det være tilgang til gode fagmiljø og karrieremuligheter i nærområdet.

Tekna mener at næringslivet bidrar med viktige arbeidsplasser i distriktene. For mange virksomheter gir lokasjonen næringsgrunnlaget, enten det er i nærhet til energi eller havet. En næringslivspolitik som bygger opp under konkurransekraft, verdiskaping og arbeidsplasser er sentralt for å sikre attraktive samfunn og god velferd over hele landet. Herunder også et virkemiddelapparat som bidrar til å støtte opp under innovasjon og næringsrettet forskning.

I årene som kommer vil samfunnet stå overfor en rekke utfordringer som offentlig sektor må løse og hvor teknologene vil være sentrale i problemløsingen:

- Velferdsteknologi vil bli stadig mer relevant etter som omsorgssektoren vil måtte pleie stadig flere eldre.
- Bygg, arealer og infrastruktur må tilpasses et mer ekstremt klima
- Og jobben med å digitalisere og effektivisere offentlige tjenester fortsetter

Kunnskap og kompetanse vil i denne sammenheng være helt avgjørende for å nå politiske mål og levere gode tjenester.

Kompetanse i kommunene

Velferden begynner og forvaltes i kommunene. Kommunene leverer samfunnskritiske tjenester og effektiviteten og kvaliteten på det som skapes i

kommunal sektor er derfor av stor betydning for samfunnet og innbyggerne. Det er derfor avgjørende at kommunene framstår som attraktive arbeidsgivere for å tiltrekke seg riktig kompetanse til å løse oppgavene.

Mange kommuner sliter dessverre i dag med å levere de pålagte tjenestene som ønsket. Flere kommuner ser seg nødt til å nedprioritere rollen som samfunnsutvikler og innovatør, som følge av begrenset tilgang på kompetanse og for svak økonomi.

Mangelen på ingeniører, sivilingeniører og andre med høyere teknisk-naturvitenskapelig kompetanse hemmer utvikling, vedlikehold og nye utbyggingsprosjekter i deler av kommunal sektor. I verste fall går dette ut over lokalsamfunns evne til å sikre samfunnskritiske funksjoner og tilfredsstillende beredskap for innbyggere. Eksempler på dette er:

- Kommunal sektor står i førstelinjen i offentlig sektor for å forebygge og håndtere konsekvensene av klima- og miljøendringer: Flom, overvann, brann, ras og ekstremvær rammer befolkningen lokalt og beredskapen må organiseres og bygges opp lokalt.
- Vedlikeholdsetterslepet i kommunale bygg og infrastruktur er stort og innebærer økte kommunale avgifter, til stor misnøye blant innbyggerne.
- Cybersikkerhet er et brennhett tema også i kommunal sektor. Risikoen for digitale angrep på f.eks. en kommunes drikkevannsforsyning eller registre med personsensitive opplysninger er blitt en realitet. Manglende kompetanse om hvordan virksomheten skal beskytte seg mot og håndtere digital kriminalitet gir økende og alvorlig sårbarhet nå som de fleste virksomheter og tjenester i Norge er knyttet til internett.

Disse utfordringene kan ikke bare løses sentralt. Den enkelte kommune må ha kompetansemiljøer for å utvikle, implementere og drifte systemer og infrastruktur.

Skal man ha en fremtidsrettet kommunal sektor med gode tjenester i hele landet må de ha anledning til å gjøre mer enn bare å drifte eksisterende systemer. Det må investeres mer i kommunal sektor slik at sektoren kan utvikle tjenestene og tilpasse seg demografiske og teknologiske endringer, samt klima- og miljøutfordringene. Da må sektoren ha råd til å rekruttere og beholde ansatte med utviklerkompetanse, dvs. ansatte med mastergrad eller høyere.

Vi ser at kommuner som et minimum tilbyr et fagmiljø, i større grad klarer å rekruttere teknologer, enn kommuner som ikke gjør det. Det er særlig i kommuner av en viss størrelse eller rundt større byer at vi finner større fagmiljøer. Men det finnes også eksempler på interkommunalt samarbeid mellom mindre kommuner som ivaretar behovet for slike fagmiljøer og dermed tjenestene til innbyggerne. Blant annet har flere fylkeskommuner gått sammen i et faglig samarbeid kalt FAKS (Fylkeskommunenes

akvakultursamarbeid) hvor målet er å utvikle, styrke og effektivisere innenfor et område. Også innenfor brannberedskapen har man de siste 20 årene utviklet det kommunale brannvesenet for å møte nye krav til beredskap og styrke fagmiljøene. Der har man halvert fra rundt 400 til rundt 200 enheter. Det skal nå gjøres et utvalgsarbeid for å gjøre en helhetlig vurdering av organiseringen av det kommunale brannvesenet. Funnene fra denne gjennomgangen kan være relevante også for dette meldingsarbeidet.

Tekna mener kommunene må ha kunnskap om hvilken kompetanse de faktisk trenger eller er tjent med å ha i sin virksomhet til å løse framtidig oppgaver. Meldingen må vektlegge viktigheten av å vurdere nåværende og fremtidige kompetansebehov. Kommunene må gjøre en vurdering om de selv er rustet til å gjøre dette eller om de må ha støtte, veiledning og bistand fra departementet eller andre.

Tekna mener kommunene må gjøre en kompetansekartlegging med mål om å rekruttere der det avdekkes kompetansemangel.

Tekna mener meldingen bør omtale hvordan de kan bistå kommunen med å vurdere kompetansebehovet på en rekke samfunnskritiske områder.

Tekna mener at der kommunene ikke klarer bygge egen tilstrekkelig kompetanse bør man søke interkommunalt samarbeid.

Tekna mener det i meldingen må redegjøres for ulike alternativer som finnes for samarbeid og utvikling i offentlig sektor for å styrke de kommunale fagmiljøene.

Bruk av konsulenter i kommunal sektor

Tekna mener det er bedre at kommunene bruker sitt økonomiske handlingsrom til å rekruttere og beholde kompetente ansatte enn å leie inn konsulenter til å utføre driftsoppgaver.

Rapporten «Norges behov for IKT-kompetanse i dag og framover» av Samfunnsøkonomisk Analyse viser til at kommunene har utfordringer med å rekruttere avansert IKT-kompetanse (spesialister) og at de i stor grad er avhengige av innleide ressurser. Det vises til at dårlig økonomi er en av hovedutfordringene.

Det å ha en bemanning med nødvendig faglig kompetanse er viktig for at kommunen skal kunne vurdere og velge de løsningene som best møter kommunens og innbyggernes behov. I mange tilfeller vil det å heller bruke egne kompetansemiljøer enn konsulenter være rimeligere, gi bedre resultater, bidrar til å utvikle faglig tyngde *inhouse* og har en demokratisk verdi. Likevel vil det i enkelte sammenhenger være nødvendig å leie inn spisskompetanse. I disse tilfellene er det viktig at kommunene har tilstrekkelig med bestillerkompetanse for å hente inn riktig kompetanse.

Det å bruke konsulenter til driftsoppgaver må være unntaket fra å rekruttere og beholde den kompetansen som kommunen trenger. I Hurdalsplattformen blir det sagt at man skal «kutte i konsulentbruk i staten ved å utvikle egen kompetanse», dette må også gjelde i kommunene.

Store summer kan da omdisponeres på de kommunale budsjettene og gi kommunene økt handlingsrom for å rekruttere og beholde høyt kvalifisert arbeidskraft.

Tekna mener regjeringen, i tråd med sin regjeringsplattform har klare forventninger til kommunene om å løse løpende oppgaver ved hjelp av fast ansatte, og at bruken av eksterne konsulenter skal være midlertidig og i hovedsak der det er behov for helt særskilt spisskompetansen.

Noe konsulentbruk er likevel nødvendig. Da er god bestillerkompetanse en forutsetning for å gjøre gode valg og gode vurderinger av egne behov og kostnader, samt styring og oppfølging av prosjektene. Mangel på dette kan gi utslag i at store investerings- og utviklingsprosjekter får unødvendig høye kostnader og dårligere resultater. Det er viktig at kommunene utvikler sterke fagmiljøer med god kompetanse innenfor fagområdet det skal kjøpes konsulentttjenester.

Tekna mener bestillerkompetansen i kommunene må styrkes.

Tekna mener regjeringen må omtale omfanget og bruken av konsulenter ute hos kommunene i meldingen.

Kompetanseutvikling i kommunene

Strategier for kompetanseutvikling på arbeidsplassen må omfatte alle ansatte, også de med høyere akademisk utdanning. Kompetanseutvikling av medarbeidere må ansees som en investering i virksomhetens egenkapital og virksomhetens omdømme.

Teknas medlemmer er opptatt av å holde seg faglig oppdatert og av å ha faglig utviklende arbeidsoppgaver. Å tilby et godt fagmiljø på arbeidsplassen og/eller å tilhøre et faglig nettverk, er viktig for å rekruttere og beholde akademisk arbeidskraft. Kompetanseutvikling kan også bidra til at flere seniorer ser det som attraktivt og givende å stå lengre i arbeidslivet.

Tekna mener strategier for kompetanseutvikling på arbeidsplassen må også gjelde for ansatte med høyere utdanning.

Tekna mener at etablerte ordninger for statlig finansiering av etter- og videreutdanning skal komme alle ansatte i kommunene til gode. Livslang læring og kompetanseløft på alle nivåer fra doktorgrader, mastergrader, kurs på UH-nivå og nedover til fagskolenivå må bli en del av kompetansesatsingen i kommunene.

Gjennomgang av virkemiddelapparatet

Skal vi lykkes med den grønne omstillingen trenger vi kunnskapsbaserte løsninger hvor næringsliv og forskning finner sammen. Det gjøres mye teknologiutvikling i distriktene som er viktig for å sikre norsk konkurransekraft i internasjonale marked – som igjen sikrer norsk verdiskaping og arbeidsplasser.

Virkemiddelapparatet er i denne sammenheng viktig for å bistå både det etablerte og det fremvoksende næringslivet i hele landet. I Hurdalsplattformen ble det varslet at man skal gjennomgå og styrke virkemiddelapparatet og fylkeskommunenes rolle i distrikts- og regionalpolitikken.

Tekna mener gjennomgangen av virkemiddelapparatet som er varslet i regjeringsplattformen snarest må startes opp. Det er viktig at dette arbeidet gjøres i tett samarbeid med næringsaktører og partene i arbeidslivet.

Klyngene

Klyngene våre utgjør en avgjørende infrastruktur for at Norge skal lykkes med sine ambisjoner innen næringsutvikling, regional utvikling og eksport. Klyngene er kraftsamlepunkt for nasjonale og regionale næringer og samler over 2 300 bedrifter. Tall fra 2021 viser at bedrifter som er medlem av klynger har høyere verdiskaping, høyere salgsinntekter og flere ansatte sammenliknet med bedrifter som ikke er med i klynger.

Innen eksport, er det særlig klyngenes rolle som fasilitator mellom den internasjonale kunden og de norske selskapene som bør utnyttes i større grad enn i dag. Klyngene har spisskompetanse om den enkelte industri, barrierer og markedsmuligheter, besitter nettverk og har inngående kjennskap til hver enkelt bedrifts produkter og løsninger.

Et sentralt element i klyngens arbeid er å framskynde bærekraftig omstilling innen en rekke næringer. De vil kunne være avgjørende for å sikre næringsutvikling i distriktene og den nødvendige omstillingen til en grønn økonomi.

Tekna mener regjeringen må sikre tilstrekkelig finansiering til klyngeprogrammene.

Offentlig tilskudd til bredbåndsutbygging i distriktene

Tilgang til høyhastighets bredbåndsnett er en rammebetingelse for å sikre både tradisjonell og ny verdiskaping, for å styrke konkurranseevnen og øke eksportandelene. For både privat og offentlig sektor gjelder at digitalisering gir mulighet for økt innovasjonstakt og omstilling. Utnyttelse av stordata, helseinformatikk, kunstig intelligens, maskinlæring og tingenes internett stiller

økte krav til kapasitet, tilgjengelighet og robusthet på den digitale infrastrukturen.

En forsert utbygging av moderne digital infrastruktur i hele Norge gir store muligheter for næringsutvikling og arbeidsplasser. Tidlig i pandemien ble det bevilget ekstra midler til bredbåndsutbygging i distriktene for å utløse større investeringer fra private aktører og lokale myndigheter.

Tekna har i samarbeid med 17 andre organisasjoner i arbeidslivet blitt enig om flere prioriteringer og spilte inn til statsbudsjettet for 2022 følgende:

- Ambisjonen er at alle, men minimum 95% av norske husholdninger, bedrifter og offentlige kontorer, skal ha tilgang til bredbånd med hastigheter på minimum 1 Gbit/s i løpet av 2025.
- Resten av landet skal som minimum ha tilgang til bredbånd med 100 Mbit/s i løpet av 2025.
- Staten må øke tilskuddsordningen for bredbånd i statsbudsjettet til 1 milliard kroner per år, i perioden 2022-2025. Samtidig foretas en gjennomgang av tilskuddsordningene med sikte på å optimalisere prosessen og effekten.

Tekna mener det er en viktig forutsetning for distriktenes bosetting, til å løse oppgaver og å gi effektive tjenestetilbud at digital infrastruktur er god og tilstrekkelig.

Tekna mener meldingen må omhandle tiltak for å sikre god digital infrastruktur i distriktene.

Arbeidet med klimatilpassing må styrkes

Oppgavene knyttet til fremtidig klimatilpassing er komplekse og krever avansert kompetanse. Mange kommuner, særlig de som har mindre befolkning, men likevel store landområder mangler både kapasitet og kompetanse for å mestre disse oppgavene. Riksrevisjonen slår fast at samordningen mellom offentlige myndigheter i klimatilpassningsarbeidet er for svak. Det gjelder både på tvers mellom kommuner, mellom regioner og mellom departementer og det gjelder mellom det kommunale, det regionale og det nasjonale nivået.

Uten bedre kapasitet og kompetanse i kommunene for klimatilpassing og bedre samarbeid kommuner imellom og mellom kommunene og høyere nivåer vil effekten av klimatilpassningsarbeidet i kommunene bli for dårlig. Her er det snakk om både bedre kompetanse til eksisterende kommunalt ansatte, ansettelse av nye og kapasitet til å utdanne nye fagfolk som vil bli mer etterspurt fremover.

Tekna mener meldingen må omtale hvordan punktene i Riksrevisjonens rapport vil bli fulgt opp.

Med vennlig hilsen
Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening

Line Henriette Holten
generalsekretær